

Nový koncept budovania kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike

A New Concept of the Criminal Intelligence in the Slovak Republic

JOZEF STIERANKA¹

MICHAL MARKO²

Abstrakt

Vedecká štúdia prezentuje výsledky prvej etapy riešenia vedeckovýskumnej úlohy VYSK. č. 231 s názvom „Národný model kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike“. Vedecká štúdia vo svojej prvej časti, v skrátenej forme, približuje metodologické prístupy a východiská k riešeniu tejto vedecko-výskumnej úlohy, formuluje základný vedecký problém, objekt a predmet výskumu, cieľ a úlohy výskumu, ako aj metódy výskumu. V ďalších častiach príspevku analyzuje teoreticko-obsahové, právne a praxologické východiská budovania nového modelu kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike. Príspevok vo svojich jednotlivých častiach obsahuje „predbežné“ závery a návrhy možného právneho riešenia pri zavádzaní nového konceptu kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike.

Kľúčové slová

Operatívno-pátracia činnosť, prostriedky operatívno-pátracej činnosti, kriminálne spravodajstvo, odhaľovanie trestnej činnosti,

Abstract

Scientific study presents results of the first stage of the solution to scientific research VYSK. n. 231 entitled „National criminal intelligence model in the Slovak Republic“. Scientific study in its first part depicts in the shortened form methodological approaches and resources of this scientific research solution; it formulates the basic scientific problem, object and subject of the research, the target, tasks and methods of the research. In the following parts of this report, theoretical and contentual, legal and praxeological resources of building of the new national criminal intelligence model in the Slovak Republic are analyzed. Study in its single parts contains a „preliminary“ results and proposals of the possible legal solution by applying the new concept of the criminal intelligence in the Slovak Republic.

Key words

Operative and searching activity, means of operative and searching activity, criminal intelligence, detection of criminal activity

1 prof. Ing. Jozef Stieranka, Ph.D., Ministerstvo vnútra SR, e-mail: Jozef.stieranka@minv.sk

2 mjr. JUDr. Michal Marko, Ph.D., Ministerstvo vnútra SR, e-mail: Michal.marko@minv.sk

Úvod

Vláda Slovenskej republiky v súlade s Haagskym programom svojím uznesením č. 163 z 12. marca 2008 prijala úlohu zaviesť do policajnej praxe **európsky model kriminálneho spravodajstva (ďalej len „ECIM“)** s cieľom jeho spustenia v roku 2008. Práve tento záväzok sa stal veľmi podstatnou a možno až výrazne určujúcou iniciatívou, ktorá začala ovplyvňovať nielen názory odbornej verejnosti na teoretické vymedzenie európskeho modelu kriminálneho spravodajstva, ale aj na potrebu ďalších zmien v zákonoch pri novom definovaní operatívno-pátracej činnosti a kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike. V hodnotení predmetného uznesenia vlády SR z februára 2010 ministerstvo vnútra okrem iného konštatuje, že plné zavedenie ECIMu do policajnej praxe pozostáva z viacerých činností, a to na úrovni informačného toku, analytickej činnosti, spracovávaní analytických správ a vlastnej strategickej analýzy pre potreby riadenia a ich aplikácie do priameho výkonu policajných služieb. Zároveň bolo konštatované, že ECIM bol na úrovni informačného toku do policajnej praxe zavedený vybudovaním informačného systému Acheron, ktorý má slúžiť na ukladanie a spracúvanie všetkých informácií zúčastnených policajných útvarov, získaných a spracúvaných pri výkone operatívno-pátracej činnosti.

Základný atribút potrebný pre zavedenie európskeho modelu kriminálneho spravodajstva do policajnej praxe, t. j. primárna a sekundárna legislatíva v oblasti operatívnej-pátracej činnosti a kriminálneho spravodajstva, sa doposiaľ však rieši len okrajovo. Pre úspešné zavedenie európskeho modelu kriminálneho spravodajstva do policajnej praxe a vytvorenie vlastného národného modelu kriminálneho spravodajstva sú nevyhnutné zmeny práve v oblasti právnej úpravy operatívno-pátracej činnosti a kriminálneho spravodajstva, v rámci ktorých je nevyhnutné zosúladiť pojem kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike tak, aby bol rovnako chápaný ako je chápaný predstaviteľmi Europolu a policajnými špecialistami tzv. „starých krajín“ Európskej únie. Pri jeho právnom vymedzovaní je potrebné brať do úvahy základné teoretické východiská, a to, že pojem **spravodajstvo** predstavuje „univerzálny“ spôsob práce s informáciami. Spravodajstvo môže byť zamerané na poznávanie rôznych objektov, napr. na činnosti ohrozujúce ústavné zriadenie, územnú celistvosť a zvrchovanosť štátu, na činnosti smerujúce proti bezpečnosti štátu, na aktivity cudzích spravodajských služieb, na činnosti ohrozujúce obranyschopnosť štátu a pod. Potom môžeme hovoriť o vnútornom spravodajstve, vonkajšom spravodajstve, vojenskom spravodajstve a podobne. Pokiaľ bude objektom, ktorý je poznávaný spravodajstvom, kriminalita, môžeme hovoriť o **kriminálnom spravodajstve**.

Potrebu posúdenia možnosti zavedenia Národného modelu kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike na báze Európskeho modelu kriminálneho spravodajstva si uvedomuje aj vedenie Prezídia Policajného zboru. 1. viceprezident Policajného zboru listom rektorke Akadémie Policajného zboru v Bratislave zo dňa 21. 11. 2016 inicioval vytvorenie spoločného riešiteľského tímu zloženého zo zástupcov policajnej praxe a zo zástupcov akademickej obce, ktorý by spracoval súhrn legislatívnych, metodických a taktických návrhov a odporúčaní potrebných k vytvoreniu národného modelu kriminálneho spravodajstva v podmienkach Slovenskej republiky. Na základe tejto iniciatívy je na Akadémii Policajného zboru v Bratislave realizovaná vedecko-výskumná úloha VYSK č. 231 s názvom „Národný model kriminálneho spravodajstva v SR“.

1 Metodologické východiská skúmania nového konceptu kriminálneho spravodajstva v SR

Teoretické vymedzenie riešenej témy vedeckovýskumnej úlohy je doposiaľ minimálne a poznanie nie je komplexné. Teória v oblasti odhaľovania trestných činov a ich páchatelov a teória kriminálneho spravodajstva sa v zásade len vytvára a buduje, preto riešiteľský tím vedecko-výskumnej úlohy pristúpil k definovaniu **deskriptívneho výskumného problému** formou nasledovných výskumných otázok:

- Ako môže vytvorenie národného modelu kriminálneho spravodajstva v SR prispieť k účinnejšiemu boju proti trestnej činnosti?
- Aké zmeny v oblasti právnej úpravy kriminálneho spravodajstva a právnej úpravy operatívno-pátracej činnosti v SR je potrebné urobiť aby zodpovedali potrebám praxe a odporúčaniam Európskej únie?
- Aké zmeny v oblasti policajných informačných systémov a v oblasti kriminálnych analýz je potrebné vykonať, aby národný model kriminálneho spravodajstva bol účinným nástrojom na predchádzanie, predikovanie a odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov?
- Aké zmeny v organizácii a riadení dotknutých útvarov Policajného zboru bude potrebné vykonať k zavedeniu národného modelu kriminálneho spravodajstva do policajnej praxe v SR?
- Ako zabezpečiť trvalú kvalitnú aplikáciu národného modelu kriminálneho spravodajstva v policajnej praxi?

Vzhľadom k tomu, že riešitelia si postavili deskriptívny vedecký problém nie je potrebné pri riešení vedeckovýskumnej úlohy stanovovať hypotézy a v priebehu plnenia výskumnej úlohy ich verifikovať. Riešitelia budú hľadať odpovede na vedecký problém formulovaný formou vedeckých otázok. Vychádzajúc z povahy vedeckého problému, ako aj zo skutočností, že skúmaný problém je vo všeobecnosti málo definovaný a teoreticky nepostačujúco rozpracovaný riešitelia si vo výskume ako základný prístup zvolili **kvalitatívny výskum**. Práve kvalitatívny výskum sa uplatňuje pri skúmaní špecifického a veľmi úzko špecializovaného výskumného problému, ktorým možné kreovanie národného modelu kriminálneho spravodajstva v podmienkach SR nesporne je. Kvalitatívny výskum umožňuje hlbšie preniknúť ku skúmaným javom a obsiahnuť všetky prvky vstupujúce do skúmaných javov. Prednosťou je i to, že niektorí riešitelia sa priamo zúčastňujú na skúmaných činnostiach, čo vhodným spôsobom dopĺňa samotné vedecké pozorovanie a zároveň zabezpečí reliabilitu získaného poznania. Kvalitatívny výskum dáva možnosť riešiteľom v priebehu výskumu, ak to bude potrebné, vytvárať hypotézy, modifikovať ich a následne ich na základe vyhodnotenia zozbieraných dát verifikovať. V rámci aplikovania kvalitatívneho výskumu riešitelia využijú široké spektrum rôznych výskumných metód v závislosti na fázach výskumu a na čiastkových skúmaných problémoch. V prvej etape výskumu bol vykonávaný teoretický výskum v rámci ktorého boli využívané:

- **Historická metóda** ako prostriedok na spoznanie historického vývoja daného problému a postojov k jeho riešeniu, na spoznanie genézy právnych noriem upravujúcich danú oblasť ako aj na spoznanie historického vývoja organizácie a riadenia spravodajstva a kriminálneho spravodajstva vo všetkých jeho etapách.

- **Metóda analýzy** právnych noriem a problémov vo väzbe na objekt a predmet skúmania, najmä pri štúdiu odbornej literatúry, článkov v odborných časopisoch, materiálov z domácich a zahraničných seminárov a konferencií, zákonov, medzinárodných dokumentov.
- **Metóda porovnávací (komparatívna)**, najmä pri štúdiu právnych noriem, odbornej literatúry, ako aj názorov respondentov na organizáciu, riadenie a na chápanie spravodajstva, kriminálneho spravodajstva, operatívno-pátracej činnosti a odhaľovania. Z pohľadu aproximácie právnej úpravy v Slovenskej republike s právom Európskej únie používať metódu komparácie našich právnych noriem upravujúcich uvedenú problematiku s právnymi normami vybraných európskych štátov a s právom a odporúčaniami Európskej únie a Európolu.
- **Metóda syntézy** pri spracovávaní získaných poznatkov z vykonaných kvalitatívnych analýz a z empirického výskumu za účelom identifikácie problémových miest v legislatívnej úprave, ale aj v inštitucionálnej stránke odhaľovania trestných činov, kriminálneho spravodajstva, spravodajstva a operatívno-pátracej činnosti.

V ďalšej etape výskumu sa teoretický výskum rozšíri o empirický výskum, ktorý sa v súčasnosti pripravuje. Pri realizácii empirického výskumu budú využité najmä vedecké metódy:

- **Metóda Delphi** ako expertná prognostická metóda skupinového hľadania riešenia bude použitá predovšetkým pre svoje klady, ktorými sú možnosť porovnania miery zhody a rôznosti názorov, odhadov niekoľkých expertov, ktorí najprv vyjadrujú svoje názory nezávisle na sebe. Jej žiaducim vedľajším efektom je, že experti sa pri zoznámení s novými pohľadmi, poznatkami môžu zamyslieť nad novými, niekedy netradičnými prístupmi a opäť posunúť vedomosti na novú kvalitatívnu úroveň.
- **Dotazníková metóda.**
- **Riadené rozhovory (interview) s vybranými expertmi** pracujúcimi v oblasti spravodajstva, kriminálneho spravodajstva a v oblasti odhaľovania trestných činov a ich páchatelov budú realizované jednak ako
 - **štruktúrované rozhovory s otvorenými otázkami,**
 - **neformálne rozhovory a problémovo zamerané rozhovory.**

Objekt výskumu vedeckovýskumnej úlohy predstavuje **spravodajstvo** ako cieľavedomá, systematická poznávacía činnosť, ktorou kompetentné orgány štátnej správy využívaním špecifických metód, prostriedkov a foriem, utajene, plánovito získavajú (zhromažďujú), triedia, analyzujú, uchovávajú a distribuujú (poskytujú) informácie pre konkrétnych užívateľov (adresátov) za účelom zvýšenia úrovne ich poznania, ktoré je potrebné pre výkon ich činností. Informácie, s ktorými kompetentné subjekty v procese spravodajstva pracujú predstavujú potenciálne hrozby v rôznych oblastiach bezpečnostnej praxe, hlavne v oblasti politických hrozieb, vojenských hrozieb, ekonomických hrozieb, hrozieb v oblasti finančných záujmov, energetickej bezpečnosti, hrozieb v oblasti terorizmu, špionáže, kriminality a podobne. Z uvedeného je vidieť, že objekt skúmania je „mnohokomponentný“ a široký, preto jeho skúmanie bude zamerané iba na jednu oblasť záujmu a to na **aspekt latentnej kriminality**. Od iných hrozieb a aspektov budú riešitelia vedeckovýskumnej úlohy abstrahovať. Neznamená to však, že budú ignorované, ale prioritne budú skúmané aspekty latentnej, najmä organizovanej kriminality tvoriace bezpečnostné hrozby. Vychádzajúc z takéhoto chápania bude **predmet skúmania** zúžený na **kriminálne spravodajstvo** ako na proces súboru činností zameraných na poznávanie

latentnej kriminality, najmä organizovanej, ktoré je možné v mnohých teoretických aspektoch stotožniť s odhaľovaním.

Primárnym cieľom vedecko-výskumnej úlohy je vytvoriť metodologický podklad na spracovanie legislatívnych, metodických a taktických návrhov a odporúčaní potrebných k vytvoreniu národného modelu kriminálneho spravodajstva v podmienkach Slovenskej republiky, ktorý by vychádzal z Európskeho modelu kriminálneho spravodajstva a akceptoval by odporúčania Európskej únie a Europolu.

K naplneniu hlavného cieľa boli stanovené čiastkové ciele. Čiastkové ciele vychádzajú z jednotlivých čiastkových vedeckovýskumných úloh (ďalej ČVVÚ).

V rámci ČVVÚ č. 1 „Kriminálne spravodajstvo ako nástroj na predchádzanie, predikovanie a odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov“ bol stanovený cieľ: Objasniť, vytvoriť a popísať teoretický, metodologický a právny základ procesu kriminálneho spravodajstva ako systému na predchádzanie, predikovanie a odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov.

V rámci ČVVÚ č. 2 „Analyticko-informačný systém a kriminálne spravodajské analýzy“ bol stanovený cieľ: Na základe analýzy súčasného stavu v oblasti kriminálnych analýz a na základe zhodnotenia využívania existujúceho analyticko-informačného systému v PZ SR identifikovať nové analytické nástroje na predchádzanie, predikovanie a odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov za účelom rozšírenia automatizovaného viacúrovňového spracovania informácií v procese kriminálneho spravodajstva.

V rámci ČVVÚ č. 3 „Modely spravodajstva a kriminálneho spravodajstva vo vybraných krajinách Európskej únie“ bol stanovený cieľ: Analyzovať a komparovať systém a modely spravodajstva a kriminálneho spravodajstva vo vybraných krajinách Európskej únie.

V rámci ČVVÚ č. 4 „Edukačné moduly národného modelu kriminálneho spravodajstva“ bol stanovený cieľ: Vypracovať vzdelávacie moduly pre národný model kriminálneho spravodajstva v SR na zabezpečenie komplexného a priebežného vzdelávania policajtov zaradených na úseku odhaľovania trestných činov a ich páchatelov.

Úlohy výskumu:

K naplneniu cieľov a čiastkových cieľov vedeckovýskumnej úlohy boli a sú plnené najmä nasledovné úlohy:

- a) Teoreticky vymedziť a charakterizovať všeobecný Európsky model kriminálneho spravodajstva.
- b) Analyzovať a komparovať špecifické formy, metódy a prostriedky na predchádzanie, a odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov v SR a vo vybraných krajinách Európskej únie.
- c) Spracovať analýzu genézy automatizovaného spracovávaní informácií v policajnom zbore v SR ma účely predchádzania, odhaľovania a zamedzovania trestnej činnosti.
- d) Spracovať komplexnú analýzu analytických nástrojov využiteľných na vykonávanie kriminálnych a spravodajských analýz k predchádzaniu, predikovaniu a odhaľovaniu trestných činov a ich páchatelov.

- e) Vykonať analýzu právnych dokumentov, ktoré vytvárajú rámec pre realizáciu a organizáciu analytickej činnosti v rámci PZ SR ako aj dokumentov, ktoré regulujú existenciu, fungovanie a využívanie analyticko-informačného systému.
- f) Vykonať kvalitatívnu analýzu právnej úpravy spravodajstva a kriminálneho spravodajstva vo vybraných krajinách Európskej únie.
- g) Vykonať kvalitatívnu analýzu organizačného začlenenia a riadenia subjektov spravodajstva vo vybraných krajinách Európskej únie.
- h) Charakterizovať špecifické formy, metódy a prostriedky spravodajstva a kriminálneho spravodajstva vo vybraných krajinách Európskej únie.
- i) Vykonať analýzu právnej úpravy kriminálneho spravodajstva vo vybraných krajinách Európskej únie.
- j) Vykonať kvalitatívnu analýzu organizačného začlenenia a riadenia subjektov kriminálneho spravodajstva vo vybraných krajinách Európskej únie.
- k) Vykonať empirický výskum v jednotlivých subjektoch, ktoré vykonávajú kriminálne spravodajstvo, resp. sú zapojené do odhaľovania trestnej činnosti a ich páchatelov so zameraním na zhodnotenie účinnosti súčasných legislatívnych, metodických, organizačných opatrení.
- l) Vykonať empirický výskum v jednotlivých subjektoch, ktoré vykonávajú kriminálne spravodajstvo, resp. sú zapojené do odhaľovania trestnej činnosti a ich páchatelov so zameraním na zhodnotenie kvality vzdelávania v tejto oblasti.

Zodpovední riešitelia v rámci prvej etapy realizácie tejto vedecko-výskumnej úlohy – VYSK č. 231 vykonali podrobnú analýzu súčasnej situácie objektu výskumu v rámci ktorej analyzovali:

- základné východiská súčasného poznania v oblasti teórie kriminalisticko-bezpečnostných činností,
- legislatívne východiská v oblasti operatívno-pátracej činnosti a kriminálneho spravodajstva,
- praxeologické východiská.

Výsledky prvej etapy vedecko-výskumnej úlohy v skrátenej verzii približuje táto vedecká štúdia.

2 Analýza teoreticko-obsahových východísk nového konceptu kriminálneho spravodajstva

V bezpečnostnej teórii sú teoreticky rozpracované a charakterizované pojmy ako operatívno-pátracia činnosť, operatívna činnosť, spravodajská činnosť, kriminálne spravodajstvo, pátranie, odhaľovanie trestnej činnosti, objasňovanie trestnej činnosti. Zároveň je možné konštatovať, že v teórii nie je jednotný názor na ich obsahové vymedzenie a v samotnej policajnej praxi sú tieto pojmy často krát používané nesprávne, čo spôsobuje rôzne interpretačné problémy.

Účelom operatívno-pátracej činnosti (ďalej OPČ) je v súlade s platnou a účinnou právnou úpravou v SR okrem zabezpečovania ochrany určených osôb a strážených objektov,

technicky chránených objektov, zabezpečovania a poskytovania ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi, ochrany štátnej hranice aj:

- predchádzať a zamedzovať trestnej činnosti,
- odhaľovať trestnú činnosť,
- zisťovať páchatelov,
- pátrať po osobách a veciach.

Na základe uvedeného môžeme vyvodiť záver, že využitím OPČ sa trestná činnosť **najmä odhaľuje, objasňuje a aj pátra** po páchateloch. Pojmy odhaľovanie, objasňovanie a pátranie nie sú však definované a charakterizované v príslušných zákonoch. V bezpečnostnej teórii však existuje teoretické vymedzenie týchto pojmov, pričom **objasňovanie trestnej činnosti** predstavuje také činnosti polície (resp. určených orgánov finančnej správy) a orgánov činných v trestnom konaní, ktorými sa zisťujú všetky skutočnosti súvisiace so spáchaním trestného činu (k osobe páchatela, k účastníkom trestného činu, k okolnostiam spáchania trestného činu a pod.) v prípade, že už bolo zahájené trestné konanie.³ Objasňovanie je preto potrebné chápať vo vzťahu k známej (registrovanej) kriminalite.

Odhaľovanie trestnej činnosti predstavuje také činnosti, ktoré sú vykonávané k zisteniu samotnej existencie skutku, ktorý je možné kvalifikovať ako trestný čin a ktorý nebol oznámený orgánom polície (resp. určených orgánov finančnej správy) a nie je ani inak evidovaný v príslušných štatistikách.⁴ Základným znakom odhaľovania trestnej činnosti je skutočnosť, že odhaľovanie je zahájené v okamžiku, v ktorom ešte neprebíha žiadne iné šetrenie, na základe ktorého je možné charakterizovať dôvodné podozrenie z trestnej činnosti, pretože prejavy tejto činnosti sú latentné. Z tohto pohľadu je zřejmé a logické, že odhaľovanie trestnej činnosti sa spája s latentnou trestnou činnosťou a nie s oznámenou a teda už s registrovanou trestnou činnosťou. Odhaľovanie bude predstavovať také činnosti, ktorými sa latentný trestný čin stane zjavným. Takéto vymedzenie pojmu odhaľovania má opodstatnený základ a zhoduje sa na ňom väčšina odborníkov (prof. Pješčak, prof. Nesnídal, prof. Porada). Proces odhaľovania je potrebné chápať len vo vzťahu k latentnosti.

Pátranie je činnosť zameraná na nájdenie určitých konkrétnych, individuálnych, objektov. Z uvedeného vyplýva, že hľadaný objekt skutočne v určitom čase existoval, môže byť poznaný a odlišený od iných objektov rovnakého druhu. Úspešné zavŕšené pátranie je spájané so zadržaním, zaistením, predvedením alebo odovzdaním hľadaného objektu a pod.

V bezpečnostnej praxi sa používa tiež pojem **spravodajská činnosť, resp. spravodajstvo** ktorý je definovaný ako *cielavedomá, systematická poznávacía činnosť, ktorou kompetentné orgány štátnej správy (príslušníci Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Vojenského obranného spravodajstva a iní), využívaním špecifických metód, prostriedkov (technik) a foriem, utajene, plánovito získavajú (zhromažďujú), triedia, analyzujú, uchovávajú a distribuujú (poskytujú) informácie pre konkrétnych užívateľov (adresátov) za účelom zvýšenia*

3 NESNÍDAL, J. *Neodvratnosť trestného postihu a operatívne pátracie činnosti*. Praha: Kriminologický ústav VB, 1989, s. 92.

4 *Tamtiež*.

úrovne ich poznania, ktoré je potrebné pre výkon ich činností. V odbornej literatúre nájdeme aj iné vymedzenie spravodajskej činnosti. *Spravodajstvo je chápané ako proces získavania, zhromažďovania a vyhodnocovania informácií.* Cieľom spravodajstva je poskytovať zadávateľovi potrebné, včasné a presné informácie. Ten, kto chce kvalifikovane a presne rozhodovať takéto informácie bezpodmienečne potrebuje.⁵ Obdobne charakterizujú spravodajskú činnosť aj autori v „Encyklopédii špionáže“, ktorí uvádzajú, že spravodajská činnosť je činnosť, ktorá spočíva v zbere, triedení a spracovávaní informácií. V prípade spravodajských (tajných) služieb sa na rozdiel od otvoreného spravodajstva, napríklad hromadných oznamovacích prostriedkov, postupuje utajene (konšpiratívne) a používajú sa špeciálne spravodajské prostriedky. Získavajú sa informácie, ktoré sú inými, legálnymi cestami nezistiteľné.⁶

Termín spravodajská činnosť, na rozdiel od operatívno-pátracej činnosti nie je v súčasne platných právnych predpisoch Slovenskej republiky presne definovaný. Policajná a bezpečnostná prax ho však používa a do budúcnosti sa dá predpokladať, že bude právne kodifikovaný. Napríklad v súčasnosti predkladanom návrhu zákona o štátnom spravodajstve a o spravodajských službách je vymedzený pojem **štátne spravodajstvo ako systém opatrení realizovaných spravodajskou službou zameraný na ochranu, presadzovanie a podporu základných bezpečnostných, obranných zahraničnopolitických a ekonomických záujmov Slovenskej republiky, na odhalenie a zabránenie aktivitám, javom a udalostiam spôsobilým tieto záujmy ohroziť, ako aj na podporu činnosti a rozhodovania najvyšších ústavných orgánov Slovenskej republiky a iných orgánov verejnej moci.**⁷ Konečná podoba obsahu pojmu spravodajstvo, resp. spravodajská činnosť sa bude ešte precizovať aj na základe vedeckého skúmania, ktoré je v tomto smere uskutočňované na Akadémii Policajného zboru v Bratislave vo vedeckovýskumnej úlohe „Národný model kriminálneho spravodajstva“.

Pokiaľ porovnáme z pohľadu teórie obsah pojmov **spravodajstvo a odhaľovanie** vidíme ich blízku obsahovú podobnosť, vrátane množstva **spoločných rysov a charakteristík**, medzi ktoré môžeme zaradiť najmä:

- povahu poznávacej činnosti,
- prácu s informáciami,
- procesuálny charakter,
- cyklickosť,
- využívanie špecifických foriem, metód a prostriedkov,
- obdobné princípy a zásady.

Povaha poznávacej činnosti (poznávacieho procesu) znamená vykonávanie takých činností, kde sa zo štádia neznalosti postupuje ku konkrétnemu poznaniu. Pri poznávaní je veľmi dôležité zachytiť zmeny, ktoré trestný čin alebo hrozby zanechali resp. vyvolali vo svojom okolí, to znamená zachytiť indikátory trestnej činnosti alebo hrozieb.

5 ZRÚN, M. a L. ŘEHOŘOVÁ. Úvod do zpravodajství. Praha: Policejní akademie ČR, 2007, s. 8.

6 Kolektív autorov. Encyklopédia špionáže. Praha: LIBRI, 1993, s. 360.

7 Návrh zákona o Úrade civilného spravodajstva a Vojenskom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o štátnom spravodajstve a spravodajských službách), KM-OPVA-2015/001214.

Metodologický základ spravodajskej činnosti aj odhaľovania je ten istý a odvíja sa najmä od teórie odrazu. Podstatou odrazu trestného činu je spôsobilosť jedných materiálnych systémov a objektov odrážať sa v inej forme vlastnosti druhých materiálnych systémov a objektov. V odrážajúcom systéme vznikajú pod vplyvom odrážaného systému zmeny. Tieto zmeny v istej miere ukazujú, reprodukujú vlastnosti odrážaného systému. Výsledkom vzájomného pôsobenia je odraz v podobe zmien v materiálnom prostredí (materiálne stopy) a zmien vo vedomí ľudí (pamäťové stopy).⁸

Práca s informáciami tvorí obsahovú stránku ako pri odhaľovaní, tak aj pri spravodajskej činnosti. V samotnej podstate ide o získavanie a prácu s informáciami, ktoré majú charakter indikátorov trestnej činnosti, resp. indikátorov hrozieb. Ide o aktívnu činnosť smerujúcu k zisteniu neznámych informácií, ktoré do tej doby neboli poznané a ktoré charakterizujú kriminálnu udalosť, resp. ohrozené chránené záujmy. V danom prípade kriminálna udalosť je synonymum policajnej relevantnej udalosti.⁹ Ide o plnenie celého radu samostatných, avšak vzájomne zladených, logicky na seba nadväzujúcich a doplňujúcich činností. Týmito činnosťami je poznávaná kriminalita za účelom jej kontroly, pričom kontrolou kriminality možno chápať plnenie úloh pri ochrane občanov pred kriminalitou. Zahŕňa všetky spoločenské stratégie a sankcie, ktorých cieľom je dosiahnutie konformity správania občanov v súlade s normami práva.¹⁰

Procesuálny charakter odhaľovania a spravodajskej činnosti zdôrazňuje, že tieto činnosti nie sú jednorazovým aktom, ale predstavujú súbor činností, ktoré sú vykonávané v určitej postupnosti. Pri vykonávaní spravodajskej činnosti a odhaľovania je veľmi dôležité hneď na začiatku (v prvej etape) zachytiť zmeny, ktoré trestný čin, resp. porušenie chránených záujmov zanechali resp. vyvolali vo svojom okolí. Znamená to zachytiť indikátory trestnej činnosti, resp. indikátory hrozieb. Indikátor predstavuje prvotný poznatok o možnej, pripravovanej, páchanej alebo spáchanej trestnej činnosti, resp. porušovaní chránených záujmov. Pojem indikátor má viacdimeznionálny charakter. V prvom rade ide o prvotný poznatok o nejakom jave, na základe ktorého sa začína proces jeho poznávania. Rovnako ho možno chápať ako signál nasvedčujúci vzniku určitej udalosti, vyvolávajúci záujem alebo podozrenie zo strany pozorovateľa, prípadne ako „odchýlku od normálnej situácie, ktorú dobre poznáme a ktorá zodpovedá dodržiavaniu zákonov, nariadení a iných spoločenských noriem“.¹¹ Okrem toho môže predstavovať aj konkrétnu formu prejavu určitého javu navonok, to znamená, že o predmetoch a javoch sa dozvedáme prostredníctvom ich vonkajších prejavov, čo platí aj naopak.

V ďalšom kroku (druhej etape) sa indikátory trestnej činnosti a hrozieb doplňujú zberom a získavaním ďalších informácií so zameraním na všetky stránky skutočnosti, ktoré potvrdia, alebo vyvrátia prvotné signály o spáchaní resp. páchaní trestnej činnosti, resp. porušovaní

8 PORADA, V. a J. STRAUS. *Kriminalistická stopa*. In: *Kriminalistika* č. 3/1999, s. 187.

9 ŠIMOVIČEK, I. (vedúci riešiteľského tímu). *Záverečná správa z výskumu – Konštituovanie policajno-bezpečnostnej vedy*, Bratislava: APZ, 1997, s. 68.: „Policajná relevantná udalosť je jav, dej, ktorý sa pripravuje, vzniká, má svoj priebeh a zaniká a ktorý vyvoláva a podmieňuje vznik policajnej situácie, na riešenie ktorej je oprávnená a spôsobilá polícia.“

10 NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 18–19.

11 LÁTAL, I. *Príznaková analýza a možnosti jejho užití v policejní praxi*. In: *Kriminalistika*, 1996, roč. XXIX, č. 1, s. 73.

chránených záujmov. K tomuto sa využívajú hlavne existujúce informačné systémy a poznatkové fondy spracovávané Policajným zborom SR a inými bezpečnostnými zbormi (napr. spravodajskými službami). Získavať doplňujúce informácie je možné aj s využitím špecifických metód a prostriedkov.

Všetkým získaným informáciám je nevyhnutné *určovať hodnovernosť a pravdivosť*. V priebehu procesu spravodajskej činnosti ako aj odhaľovania príslušníci polície, resp. iných bezpečnostných zborov získavajú veľké množstvo informácií rôznej kvality z mnohých informačných zdrojov. Preto je nevyhnutné, aby informácia po jej získaní bola ihneď vyhodnotená. Správne vyhodnotenie si však vyžaduje samostatne hodnotiť spoľahlivosť zdroja informácie a samostatne hodnotiť pravdivosť obsahu informácie. Hodnotenie informácií je veľmi dôležité predovšetkým z hľadiska následnej analýzy získaných informácií a tvorby logických záverov. Preto je vypracovaný štandardizovaný systém hodnotenia informácií, čo umožňuje porovnávanie rôznych informácií a zároveň ich rovnaké rozpoznávanie aj nezainteresovanými osobami. Zistené informácie je potrebné podľa ich kvality triediť a fixovať (uchovávať). Predovšetkým tie informácie, ktoré môžu byť v súlade so stanovenými cieľmi využité. Fixáciou vytvárajú dokumentačný odraz (dokumentáciu) všetkých podstatných skutočností, ktoré charakterizujú samotný priebeh a výsledky odhaľovania.

Samostatnou etapou odhaľovania a aj spravodajskej činnosti je *analýza získaných informácií*. Analyzovanie informácií predstavuje činnosť, pri ktorej sa skúmajú vzťahy medzi vyhodnotenými informáciami.¹² Kriminálna, resp. spravodajská analýza je definovaná ako preverovanie všetkých získaných, sústredených a dostupných informácií, vyhodnotenie ich vzájomných súvislostí a ich interpretácia s cieľom zefektívnenia kontroly kriminality.¹³ Je procesom dôsledného poznávania vzájomných vzťahov a súvislostí medzi získanými informáciami. Tým, že zobrazuje predmetnú trestnú činnosť v čo najväčšej šírke jej vlastností a vzťahov, umožňuje preniknúť do jej podstaty a objasniť skryté súvislosti. Základným cieľom analýzy získaných informácií je vytvoriť a „otestovať“ logické závery, ktoré by odrážali kto, čo, kedy, kde, prečo a ako urobil pri páchaní trestnej činnosti. Využívajú sa rôzne štruktúrované analýzy, ktorých cieľom je vizualizovať sled udalostí, aktivít, resp. komodít v čase a v priestore. V praxi sú to analýzy, ktoré sa zameriavajú na trestný čin, na chránené záujmy a na páchatelov. Využívajú sa hlavne prípadové analýzy, porovnávacie prípadové analýzy, analýzy skupiny páchatelov, analýzy špecifického profilu páchatela, analýzy vyšetrovaní a pod. Ak čiastkové výsledky realizovaných analýz nadobudnú taký charakter, že je možné vytvoriť logické závery, ktoré by odrážali spáchanie trestnej činnosti, pristúpi sa k spracovaniu celkových záverov (interpretácii záverov), pričom je potrebné rešpektovať zásady teórie analytickej činnosti.

Významnými črtami odhaľovania ako poznávacieho procesu je jeho etapizácia (fázovitosť) a **cyklickosť**. Odhaľovanie ako proces v rámci ktorého sú vykonávané vyššie uvedené činnosti prebieha v jednotlivých fázach v cykle. V určitom okamžiku môžu byť vykonávané naraz viaceré etapy odhaľovania. Zároveň v procese odhaľovania sa môže poznávanie vrátiť aj do predchádzajúcej etapy. Proces odhaľovania trestných činov a ich páchatelov

12 Nariadenie prezidenta PZ č. 13/2012 o analytickej činnosti v oblasti odhaľovania, objasňovania, dokumentovania a vyšetrovania trestnej činnosti.

13 Tamtiež.

prebieha obdobne ako je tomu pri spravodajskom cykle. Podstatu odhalovania, ako aj spravodajstva tvorí informačný cyklus, ktorý je možné graficky znázorniť nasledovne:

Obrázok: Znáozornenie postupnosti činností vykonávaných pri odhalovaní TČ

Spoločným rysom odhalovania a spravodajskej činnosti je aj uplatňovanie obdobných **princípov a zásad** pri ich vykonávaní a to:

- princípu ústavnosti,
- princípu zákonnosti resp. legality,
- princípu pacta sunt servanda,
- zásady efektívnosti, primeranosti a vhodnosti použitia metód, foriem a prostriedkov,
- zásady vzájomnej kooperácie,
- zásady plánovitosti,
- zásady objektívnosti a včasnosti (aktuálnosti),
- zásady spravodajskej a operatívnej intuície a zásady erudície,
- zásady utajenia resp. konšpirácie,
- zásady nevyhnutnej znalosti (need to know).

Princíp ústavnosti spočíva v dodržiavaní jednotlivých článkov ústavy, najmä článku 2, článku 16 ods. 1, článku 19 ods. 2 a 3, článku 21 ods. 1, článku 22. Obsahom tohto princípu je aj dodržiavanie základných ľudských práv a slobôd upravených v medzinárodných právnych normách, normách európskeho práva a článkov 7, 10 ods. 2, 12 ods. 1 a 3, a článku 13 Listiny základných práv a slobôd.

Princíp zákonnosti je imanentnou súčasťou odhalovania ako aj spravodajskej činnosti. Legalita v najširšom slova zmysle vyjadruje, že existujú určité pravidlá správania, ktoré sú implementované v právnych normách a že konanie všetkých subjektov je v súlade s týmito pravidlami. Zo zákonnosti neexistuje v činnosti štátnych orgánov, ani orgánov verejnej správy výnimka, teda tieto orgány sú vždy povinné konať v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Nesporne to platí aj pre Policajný zbor a ďalšie bezpečnostné zbory a pre nimi vykonávané všetky činnosti, vrátane odhalovania a spravodajskej činnosti.

Princíp pacta sunt servanda (dohovory sa majú dodržiavať) vychádza z článku 2 Charty OSN, z ktorého vyplýva, že Slovenská republika ako samostatný subjekt medzinárodného práva

má povinnosť poctivo plniť prevzaté záväzky vyplývajúce z princípov medzinárodného práva, ako aj záväzky, ktoré jej vyplývajú z medzinárodných zmlúv.

Zásadu efektívnosti, primeranosti a vhodnosti použitých metód, foriem a prostriedkov je potrebné chápať vo vzťahu času potrebného na dosiahnutie cieľa, energie vynaloženej subjektmi vykonávajúcimi tieto činnosti a dosiahnutými výsledkami. Primeranosť bude predstavovať voľbu najlepšieho postupu v konkrétnych podmienkach a využitie primeraných metód, foriem a prostriedkov. Pri vykonávaní odhaľovania a spravodajskej činnosti je skutočne dôležité zvoliť primerané a vhodné prostriedky, metódy a formy (napr. pri získavaní informácií z rôznych informačných zdrojov s dôrazom na efektívnosť). Pokiaľ je možné získať informácie z niektorých otvorených zdrojov, nebude potrebné voliť nákladnejší spôsob ich získania prostredníctvom informátorov alebo iných špecifických zdrojov získavania informácií. Samozrejme obdobne to platí aj pri spracovávaní informácií, zvolení vhodných a primeraných analytických metód a pod.

Zásadu vzájomnej kooperácie je dôležité dodržiavať pri kooperácii v rámci útvaru, ktorý realizuje predmetnú činnosť t. j. odhaľovanie alebo spravodajskú činnosť. Nemenej dôležité je jej uplatňovanie aj pri kooperácii medzi útvarom Policajného zboru vykonávajúcim odhaľovanie a inými útvarmi Policajného zboru. Nevyhnutnou je však aj kooperácia medzirezortná, najmä medzi útvarmi, ktoré v súlade so zákonom taktiež realizujú odhaľovanie, resp. spravodajskú činnosť. Potreba kooperácie je podmienená objektom poznávania, jeho cieľmi a úlohami, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri poznávaní a kontrole kriminality ako i v prijímaní konkrétnych opatrení k eliminácii negatívnych skutočností. Dodržiavanie zásady kooperácie má svoje osobité miesto pri realizácii odhaľovania a spravodajskej činnosti. Kooperácia je dôležitým predpokladom efektívneho a racionálneho využitia všetkých síl a prostriedkov k dosiahnutiu stanovených cieľov.

Zásada plánovitosti zvyčajne zdôrazňuje kvalitatívnu úroveň odhaľovania a spravodajskej činnosti a odstraňuje prvok náhodného konania. Zásada sa prejavuje v celom procese, najmä však pri získavaní informácií, kde je potrebné naplánovať, kto a ktoré informačné zdroje a v akom poradí a v čase budú využité. Avšak nielen plánovanie zberu informácií je spojené so zásadou plánovania. Plánovanie konkrétnych prostriedkov a metód k realizácii odhaľovania a spravodajskej činnosti je veľmi dôležité aj vo vzťahu k ich efektívnosti. Zásada plánovitosti dáva obidvom činnostiam celkovú cieľavedomosť.

Zásada objektívnosti a aktuálnosti musí byť prítomná v celom procese odhaľovania a spravodajskej činnosti. Už v štádiu zberu informácií je potrebné získať informácie nezaujato, bez predsudkov a informácie ničím „neprikrášľovať“. Samozrejme, že je potrebné aj objektívne ohodnotiť ich kvalitatívnu stránku a to z pohľadu zdroja informácie a jej hodnoty. Pri spracovávaní informácií sa musí vychádzať len z faktov. Nie je možné vnášať subjektívne názory do analýzy informácií. Do určitej miery však nie je možné sa tomu vyhnúť úplne, nakoľko pri analytickej činnosti v rámci využitia indukčnej logiky je potrebné pridať niečo nové. Toto však musí vychádzať z objektívnych skutočností. Objektívnosť v priebehu poznávacieho procesu zaručí, že konkrétne výsledky budú objektívne. Nebudú „tendenčné“ a upravované z dôvodu zaujatosti a podobne. Výsledok odhaľovania ako aj spravodajskej činnosti musí byť aktuálny, aby mohli byť prijaté účinné opatrenia.

Pri aplikácii *zásady operatívnej a spravodajskej intuície a erudície* ide o tzv. „cit pre detail“. Obdobne, ako J. Pješčak¹⁴ charakterizoval podstatu tzv. vyšetrovateľskej intuície v procese tvorby vyšetrovacích verzií, je možné ju analogicky aplikovať aj pri vykonávaní odhaľovania a spravodajskej činnosti. V tomto prípade operatívnu resp. spravodajskú intuíciu môžeme charakterizovať, ako schopnosť príslušníka Policajného zboru, ktorá je založená na jeho skúsenostiach a vedomostiach, bezprostredne, priamo, ako keby naraz nachádzal v zložitej situácii cesty k správne riešeniu úloh, ktoré pred ním stoja pri realizácii odhaľovania alebo spravodajskej činnosti. Praxou je potvrdené, že intuitívne myslenie je „úspešnejšie“ u toho príslušníka Policajného zboru, ktorý má bohaté skúsenosti nadobudnuté realizáciou spravodajskej činnosti a odhaľovania trestných činov. Uvedené konštatovanie je možné potvrdiť aj z charakteristiky intuitívnych metód, ktoré K. Holcr¹⁵ začleňuje medzi metódy vedeckého poznania.

Zásada nevyhnutnej znalosti (need to know) vyjadruje vzťah potreby a poznania. Predstavuje zásadu, že ten, kto spravodajskú alebo operatívnu informáciu potrebuje, ju musí poznať úplne a naopak, ten, kto konkrétnu spravodajskú informáciu alebo operatívnu informáciu nepotrebuje, ju poznať nesmie.

Zásada utajenia (konšpiratívnosti) sa netýka len informácií, ale aj iných prvkov odhaľovania a spravodajskej činnosti, ktoré je potrebné chrániť pred „nepovolenými“ osobami. Pri aplikácii tejto zásady ide najmä o ochranu:

- informačných zdrojov (najmä špecifických, ako napr. informátorov),
- taktiky a metodiky požitých metód, foriem a prostriedkov,
- identity príslušníkov vykonávajúcich odhaľovanie a spravodajskú činnosť.

Ochrana uvedených prvkov spravodajskej činnosti a odhaľovania je vykonávaná prostredníctvom viacerých opatrení, či už legislatívnych, organizačno-technických a personálno-psychologických. Všetky tieto opatrenia majú zabrániť úniku informácii a ich možnému zneužitiu.

Odhaľovanie a spravodajská činnosť má okrem spoločných rysov a charakteristík aj určité odlišnosti, spočívajúce najmä v:

- objekte, ktorý je poznávaný,
- cieľoch a úlohách,
- subjekte vykonávajúcim odhaľovanie resp. spravodajskú činnosť.

Jednou z odlišností je **objekt, na ktorý je odhaľovanie resp. spravodajská činnosť zameraná**. Pri spravodajskej činnosti vo všeobecnosti môžu byť objektom poznávania činnosti ohrozujúce ústavné zriadenie, územnú celistvosť a zvrchovanosť štátu, činnosti smerujúce proti bezpečnosti štátu, aktivity cudzích spravodajských služieb, činnosti ohrozujúce obranyschopnosť štátu a pod. vrátane organizovanej kriminality a terorizmu. Objekt (predmet poznávania) pri odhaľovaní trestnej činnosti predstavuje latentná kriminalita vo všeobecnosti, teda prostá ale aj organizovaná trestná činnosť. Je vidieť, že objekt, na ktorý je zamerané poznávanie pri realizácii spravodajskej činnosti je **oveľa širší**, ako pri realizácii odhaľovania. Prienik týchto dvoch činností predstavuje **kriminálne spravodajstvo**, ktorého objektom, teda predmetom poznávania je organizovaná latentná kriminalita.

14 PJEŠČAK, J. a kol. *Základy kriminalistiky*. Praha: Naše vojsko, 1976, s. 170–171.

15 HOLCR, K. *Logika, metodológia a metódy vedeckého poznania*. Bratislava: Akadémia PZ, 1996, s. 59–60.

Ďalším znakom, ktorým sa navzájom odlišuje odhaľovanie trestnej činnosti a spravodajská činnosť je ich **cieľ a úlohy**, ktoré sú determinované samotným objektom, ktorý je poznávaný týmito činnosťami. Pokiaľ budeme akceptovať tézu, že objektom, ktorý je poznávaný odhaľovaním je celková latentná kriminalita a že objektom, ktorý je poznávaný spravodajskou činnosťou sú hrozby vo vzťahu k ohrozeniu ústavného zriadenia, územnej celistvosti a podobne vrátane len latentnej organizovanej kriminality, tak potom cieľom **a úlohami odhaľovania je hlavne odhaliť a zadokumentovať konkrétnu trestnú činnosť**. Pri akceptovaní vyššie uvedených faktov, potom **cieľom spravodajskej činnosti bude odhaliť konania spôsobilé ohroziť chránené záujmy vrátane latentnej organizovanej trestnej činnosti**. Konečným cieľom spravodajskej činnosti však nemusí byť zadokumentovanie konkrétnej trestnej činnosti. Cieľ môže byť všeobecnejší a to poskytovať spravodajské informácie oprávneným užívateľom k rozhodovaciemu procesu na prijímanie opatrení.

Podstatnú odlišnosť medzi odhaľovaním a spravodajskou činnosťou predstavuje aj **subjekt**, ktorý bude vykonávať odhaľovanie a ktorý bude vykonávať spravodajskú činnosť. Subjektom vykonávajúcim odhaľovanie trestnej činnosti môžu byť policajti tzv. operatívnych súčastí Policajného zboru, ktorí vykonávajú vlastnú „operatívnu činnosť“, ale aj príslušníci Colnej správy, príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže, ktorí sú zaradení na „príslušných útvaroch“. V Policajnom zbore ide o službu kriminálnej polície, finančnej polície. Subjektom realizujúcim spravodajskú činnosť vo všeobecnosti môžu byť spravodajské služby, špeciálne vládne agentúry, Policajný zbor a ďalšie. V Policajnom zbore, najmä pri plnení úloh rozkladania a deštruovania kriminálnych skupín je to špecializované pracovisko – Odbor špecializovaných služieb Prezídia Policajného zboru. Tento odbor, okrem iných úloh, pripravuje najmä podmienky a možnosť nasadenia legalizanta a agenta do záujmového prostredia.

3 Analýza právnych východísk nového konceptu kriminálneho spravodajstva

Operatívno-pátracia činnosť je v Slovenskej republike definovaná v dvoch zákonoch, a to v zákone č. č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a v zákone č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V § 38a) zákona č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov je OPČ definovaná *ako systém spravidla utajených, spravodajských opatrení vykonávaných Policajným zborem na účely predchádzania, zamedzovania, odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti a zisťovania jej páchatelov, zabezpečovania ochrany určených osôb a strážených objektov, technicky chránených objektov, zabezpečovania a poskytovania ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi, ochrany štátnej hranice a vypátrania osôb a vecí*. Obdobným spôsobom je definovaná aj v § 31 zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, kde *operatívno-pátracia činnosť je charakterizovaná ako systém spravidla utajených spravodajských opatrení vykonávaných finančnou správou na účely predchádzania, zamedzovania, odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti a zisťovania jej páchatelov, zabezpečovania ochrany určených osôb, zabezpečovania ochrany strážených objektov, technicky chránených objektov a vypátrania osôb a vecí*.

Komparáciou obsahu OPČ v obidvoch zákonov je vidieť, že **účel OPČ** podľa zákona č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov v porovnaní s účelom podľa § 31 zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a doplnení niektorých zákonov je širší a to o zabezpečenie ochrany štátnej hranice a zabezpečenie a poskytnutie ochrany a pomoci ohrozenému a chránenému svedkovi (pozri tabuľku 1).

Tabuľka 1: Porovnanie účelu OPČ

§ 38a zákona č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore	§ 31 zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve
Predchádzanie	Predchádzanie
Zamedzovanie	Zamedzovanie
Odhaľovanie a dokumentovanie	Odhaľovanie a dokumentovanie
Zisťovanie páchatel'ov	Zisťovanie páchatel'ov
Zabezpečovanie ochrany určených osôb, strážených objektov a technicky chránených objektov	Zabezpečovanie ochrany strážených objektov a technicky chránených objektov
Vypátranie osôb a vecí	Vypátranie osôb a vecí
Zabezpečenie ochrany štátnej hranice	
Zabezpečenie a poskytnutie ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi	

Zdroj: autor

Prostriedky operatívno-pátracej činnosti sú v slovenskej právnej úprave definované v štyroch zákonoch, a to:

- v zákone č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov,
- v zákone č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- v zákone č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov,
- v zákone č. 301/2005 Z. z. Trestnom poriadku v znení neskorších predpisov.

V zákone č. 301/2005 Z. z. Trestnom poriadku v znení neskorších predpisov sú to „procesné inštitúty“, ktoré je možné využiť v trestnom konaní.¹⁶ Ide o nasledovné inštitúty:

- sledovanie osôb a vecí,
- kontrolovaná dodávka,
- predstieraný prevod,
- zámena obsahu zásielok,
- agent.

¹⁶ Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok, § 10 ods. 22.

Sledovaním osoby a veci (ďalej len „sledovanie“) sa v súlade s § 113 Trestného poriadku rozumie získavanie informácií o pohybe a činnosti osoby alebo pohybe veci, ktoré sa vykonáva utajovaným spôsobom; sledovanie možno vykonať v trestnom konaní o úmyselnom trestnom čine, ak možno dôvodne predpokladať, že ním budú zistené skutočnosti významné pre trestné konanie. Príkaz na sledovanie vydáva písomne predseda senátu pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor.

Kontrolovanou dodávkou sa podľa § 111 Trestného poriadku rozumie sledovanie pohybu zásielky od odosielateľa k adresátovi pri jej dovoze, vývoze alebo prevoze, ak okolnosti prípadu odôvodňujú predpoklad, že zásielka bez príslušného povolenia obsahuje omamné látky, psychotropné látky, jedy, prekursor, jadrový alebo iný obdobný rádioaktívny materiál, alebo vysokorizikóvu chemickú látku, falšované alebo pozmenené peniaze, falšované alebo pozmenené cenné papiere, falšované, pozmenené alebo nedovolené vyrobené kolkové známky, poštové ceniny, nálepky a poštové pečiatky, elektronický platobný prostriedok alebo inú platobnú kartu alebo predmet spôsobilý plniť takú funkciu, strelné alebo hromadne účinné zbrane, strelivo a výbušniny, kultúrne pamiatky alebo iné veci, na nakladanie s ktorými je potrebné osobitné povolenie, alebo veci určené na spáchanie trestného činu, alebo veci pochádzajúce z trestného činu na účely zistenia osôb, ktoré majú účasť na nakladaní s touto zásielkou. Príkaz na postup podľa odseku 1 vydáva predseda senátu, pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor. Sledovanie dodávky vykonáva Policajný zbor v súčinnosti s orgánmi colnej správy, ktoré sa musia o takom postupe vopred vyrozumieť.

Predstieraným prevodom sa podľa § 112 Trestného poriadku rozumie predstieranie kúpy, predaja alebo iného spôsobu prevodu predmetu plnenia, na ktorého držanie sa vyžaduje osobitné povolenie, ktorého držanie je zakázané, ktorý pochádza z trestného činu alebo ktorý je určený na spáchanie trestného činu. Predstieraný prevod možno vykonať v trestnom konaní pre úmyselný trestný čin, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou tri roky, korupciu alebo pre iný úmyselný trestný čin, o ktorom na konanie zaväzuje medzinárodná zmluva, ak možno dôvodne predpokladať, že ním budú zistené skutočnosti významné pre trestné konanie. Príkaz na predstieraný prevod vydáva písomne predseda senátu, pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor.

Zámena obsahu zásielok sa v podľa § 110 Trestného poriadku použije na zistenie osôb, ktoré sa zúčastňujú na nakladaní so zásielkou obsahujúcou omamné látky, psychotropné látky, jedy, prekursor, jadrový alebo iný obdobný rádioaktívny materiál, vysokorizikóvu chemickú látku, falšované alebo pozmenené peniaze, falšované alebo pozmenené cenné papiere, falšované, pozmenené alebo nedovolené vyrobené kolkové známky, poštové ceniny, nálepky a poštové pečiatky, strelné alebo hromadne účinné zbrane, strelivo, výbušniny, kultúrne pamiatky, iné veci, na nakladanie s ktorými je potrebné osobitné povolenie, veci určené na spáchanie trestného činu alebo veci pochádzajúce z trestného činu, predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor alebo s jeho súhlasom policajt môže nariadiť, aby bol obsah takej zásielky vydanéj podľa § 108 ods. 1 alebo 2 zamenený za iný a takto upravená zásielka bola daná na ďalšiu prepravu.

Agent sa podľa § 117 Trestného poriadku ako prostriedok operatívno-pátracej činnosti použije na odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchatelov zločinov, korupcie, trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa alebo trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti. Jeho použitie je prípustné len vtedy, ak odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchatelov uvedených trestných činov by bolo iným spôsobom podstatne sťažené a získané poznatky odôvodňujú podozrenie, že bol spáchaný trestný čin alebo má byť spáchaný taký trestný čin. Konanie agenta musí byť v súlade s účelom trestného poriadku a musí byť úmerné protiprávnosti konania, na odhaľovaní, zisťovaní alebo usvedčovaní ktorého sa zúčastňuje. Agent nesmie iniciatívne navádzať na spáchanie trestného činu; to neplatí, ak ide o korupciu verejného činiteľa alebo zahraničného verejného činiteľa a zistené skutočnosti nasvedčujú, že páchatel by spáchal taký trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný. Agent koná pod dočasnou alebo trvalou legendou alebo bez legendy. Legenda je súhrn krycích údajov o osobe agenta, najmä o jeho totožnosti, rodinnom stave, vzdelaní a zamestnaní. Ak je to na vytvorenie alebo zachovanie legendy nevyhnutné, možno za podmienok uvedených v osobitnom zákone vydať, vyhotoviť a používať krycie doklady. Agent môže pri použití svojej legendy so súhlasom oprávnenej osoby vstúpiť do obydľia. Taký súhlas sa však nesmie získať na základe predstieraného práva vstupu. Pravá totožnosť agenta vystupujúceho pod legendou musí byť aj po skončení jeho použitia utajená. Prokurátorovi alebo sudcovi pre prípravné konanie, ktorí sú príslušní rozhodovať podľa odsekov 5 a 6 tohto ustanovenia, ako aj predsedovi senátu v konaní pred súdom musí sa na ich žiadosť oznámiť pravá totožnosť agenta. Agent môže plniť svoje úlohy i na území iného štátu. O jeho vyslaní do zahraničia po predchádzajúcom súhlase príslušných orgánov štátu, na území ktorého má pôsobiť, a na základe príkazu podľa odseku 5 tohto ustanovenia rozhoduje prezident Policajného zboru, ak medzinárodná zmluva neustanovuje iný postup. Rovnako sa postupuje, ak má na území Slovenskej republiky pôsobiť ako agent príslušník iného štátu.

Príkaz na použitie agenta vydáva predseda senátu, pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie na návrh prokurátora, ktorý musí byť odôvodnený aj skutkovými okolnosťami.

Ak ide o vec, ktorá nestrpí odklad, môže prokurátor, ak použitie agenta nie je spojené so vstupom do obydľia iného, príkaz uvedený v odseku 5 tohto ustanovenia vydať pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní predbežne aj ústne. Taký príkaz však v písomnej podobe musí najneskôr do 72 hodín od vydania príkazu potvrdiť sudca pre prípravné konanie, inak stráca platnosť. To neplatí pre postup podľa odseku 2 tohto ustanovenia, keď príkaz na použitie agenta môže vydať len sudca pre prípravné konanie.

V zákone č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore, zákone č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve, zákone č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej strážnej sú prostriedky OPČ „mimoprocesné inštitúty“.

V súlade s § 39a) zákona č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov prostriedky OPČ sú:

- sledovanie osôb a vecí,
- **monitorovanie osôb a dopravných prostriedkov,**
- kontrolovaná dodávka,

- **kriminálne spravodajstvo, agent, legalizant,**
- **používanie krycích dokladov,**
- nástrahová a zabezpečovacia technika,
- **využívanie osôb konajúcich v prospech Policajného zboru,**
- objekty a miesta používané pod legendou,
- **predstieraný prevod vecí.**

V súlade s § 31 zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov prostriedky OPČ sú:

- sledovanie osôb a vecí,
- cezhraničné sledovanie osôb podľa medzinárodnej zmluvy,
- kontrolovaná dodávka,
- **krycie doklady,**
- nástrahová a zabezpečovacia technika,
- **využívanie osôb konajúcich v prospech finančnej správy.**

V súlade s § 26 zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov prostriedky OPČ sú:

- sledovanie osôb a vecí,
- nástrahová a zabezpečovacia technika,
- **využívanie osôb konajúcich v prospech zboru väzenskej a justičnej stráže.**

Tabuľka 2: Porovnanie prostriedkov OPČ v zákonoch

§ 39a) zákona č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov	§ 31 zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov	§ 26 zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov
Sledovanie osôb a vecí	Sledovanie osôb a vecí	Sledovanie osôb a vecí
Využívanie osôb konajúcich v prospech	Využívanie osôb konajúcich v prospech	Využívanie osôb konajúcich v prospech
Nástrahová a zabezpečovacia technika	Nástrahová a zabezpečovacia technika	Nástrahová a zabezpečovacia technika
Krycie doklady	Krycie doklady	Krycie doklady
Kontrolovaná dodávka	Kontrolovaná dodávka	Kontrolovaná dodávka
Monitorovanie osôb a dopravných prostriedkov	Cezhraničné sledovanie osôb	
Kriminálne spravodajstvo, agent, legalizant		
Objekty a miesta používané pod legendou		
Predstieraný prevod vecí		

Zdroj: autor

Komparáciou prostriedkov OPČ v uvedených zákonoch je vidieť, že najobširnejšie sú prostriedky OPČ vymedzené v zákone o Policajnom zbore.

Prostriedky OPČ ako sledovanie osôb a vecí, kontrolovaná dodávka, nástrahová a zabezpečovacia technika a objekty a miesta používané pod legendou (v *texte nezvýraznené*) nie sú explicitne vymedzené v zákone č. 171/93 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, pričom ich používanie je upravené v interných predpisoch ministerstva vnútra. Obdobne je tomu aj pri prostriedkoch OPČ v zákone č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, kde sledovanie osôb a vecí, cezhraničné sledovanie, kontrolovaná dodávka a nástrahová a zabezpečovacia technika (v *texte nezvýraznené*) nie sú v zákone definované. Prostriedky OPČ sledovanie osôb a vecí a nástrahová a zabezpečovacia technika tiež nie sú definované ani v zákone č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej strážej v znení neskorších predpisov.

Skutočnosť, že v uvedených príslušných zákonoch sú definované a obsahovo charakterizované len niektoré prostriedky OPČ a použitie ďalších prostriedkov OPČ (sledovanie osôb a vecí, cezhraničné sledovanie, kontrolovaná dodávka, prostriedky nástrahovej a zabezpečovacej techniky, objekty a miesta používané pod legendou) je upravené „sekundárnou legislatívou“, väčšinou formou nariadení príslušných ministrov, je podľa viacerých právnych odborníkov nepostačujúce. Zásadným nedostatkom sa javí aj skutočnosť, že výkon OPČ a použitie prostriedkov OPČ podľa zákona č. 171/1993 Z. z., zákona č. 652/2004 Z. z. a zákona č. 4/2001 Z. z. nie je viazaný na súhlas zákonného sudcu, tak ako je to pri informačno-technických prostriedkoch v zákone č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním), alebo ako je upravené v zákone č. 301/2005 Z. z. (Trestný poriadok).

Je otázne a polemické, či len samotný výpočet prostriedkov OPČ v zákonoch (zákon č. 171/1993 Z. z., zákon č. 652/2004 Z. z., zákon č. 4/2001 Z. z.) bez toho aby boli v nich presne obsahovo upravené je v súlade s článkom 13 ods. 2 Ústavy SR, podľa ktorého „medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom“. **Vychádzajúc z týchto skutočností podľa názoru viacerých odborníkov bude do budúcnosti pravdepodobne nevyhnutné, aby sa všetky prostriedky OPČ formálno-právne a obsahovo definovali vo všeobecne záväznom právnom predpise – zákone.**

Podľa názorov odborníkov, s ktorými boli vykonané riadené rozhovory v rámci prieskumu¹⁷, je to možné riešiť viacerými spôsobmi:

- v spoločnom zákone pre trestné konanie,
- v samostatnom zákone o operatívno-pátracej činnosti,
- v spoločnom zákone o operatívnej a spravodajskej činnosti,
- v samostatnej časti (oddiely) príslušných zákonov (zákona o policajnom zbore, zákona o orgánoch štátnej správy v colníctve, zákona o zbore väzenskej a justičnej strážej).

17 Empirický výskum vykonaný v rámci dizertačnej práce JUDr. Igora Sidorjaka.

Diskusia akým z vyššie uvedených spôsobov sa OPČ a prostriedky OPČ formálno-právne upravia nie je uzavretá. Je aj otázne či sa odborná verejnosť dokáže zhodnúť na niektorom z riešení. Zároveň je potrebné uviesť, že súčasný „model“ právnej úpravy OPČ a prostriedkov OPČ vychádza ešte z právnej úpravy pred rokom 1989, kedy použitie prostriedkov OPČ sa realizovalo na základe utajovaných interných predpisov, pričom ich použitie nemalo oporu vo všeobecne záväzných predpisoch. Ponechať súčasné „status quo“ je aj z týchto dôvodov nepostačujúce a dlhodobu neudržateľné. Po roku 1989 bolo síce vykonaných množstvo legislatívnych zmien, ktoré je však možné považovať v tejto oblasti skôr za kozmetické ako systémové. Príkladom čiastkovej systémovej zmeny je právna úprava použitia informačno-technických prostriedkov na základe zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním). K systémovej zmene v úprave OPČ a prostriedkov OPČ v Slovenskej republike zatiaľ neprišlo.

Osobne sa domnievam, že právna úprava OPČ a prostriedkov OPČ by sa mohla riešiť analogicky ako to bolo pri právnej úprave požívania informačno-technických prostriedkov, teda samostatným zákonom, ktorý by upravil používanie OPČ a prostriedkov OPČ pre všetky ozbrojené zbory. Ako variantné riešenie je možná záväznosť tohto zákona na ozbrojené zbory okrem spravodajských služieb (policačný zbor, zbor väzenskej a justičnej správy, kriminálny úrad finančnej správy). Zároveň by v takejto novej právnej úprave bolo používanie OPČ a jednotlivých prostriedkov OPČ (s výnimkou niektorých, napríklad osôb konajúcich v prospech PZ) podmienené súhlasom zákonného sudcu, tak ako je to upravené v zákone č. 166/2003 z. z., resp. súhlasom prokurátora.

Popri tejto formálno-právnej zmene by bolo potrebné ustúpiť od používania termínu operatívno-pátracia činnosť a prostriedky operatívno-pátracej činnosti a nahradiť ich iným zodpovedajúcejším a výstižnejším pojmom. V tejto súvislosti je nevyhnutné opätovne konštatovať, že termín „operatívno-pátracia činnosť“ nezodpovedá potrebám policajnej praxe ako i jeho samotnému obsahu, t. j. nevyjadruje presne všetky **činnosti, ktoré sú zamerané na poznávanie kriminality**. V samotnom názve „preferuje“ jednu z činností pri poznávaní kriminality a to pátranie. Obdobne sa k tomuto problému vyjadrujú aj odborníci z oblasti teórie, ale aj praxe.

V novej právnej úprave by bolo žiadúce aj obsahovo nanovo zdefinovať pojem, ktorý by nahradil pojem OPČ. Konkrétna podoba pojmu a jeho obsahu by mala vziť na základe záverov diskusií širokej odbornej verejnosti tak, aby bolo rešpektované hľadisko nadčasovosti, jednoduchosti, zrozumiteľnosti, výstižnosti obsahu, systémovosti a v neposlednom rade súladnosti s pojmami používanými v iných krajinách Európskej únie. Právne úpravy väčšiny európskych štátov spravidla používajú pojem „intelligence“, resp. „criminal intelligence“.

Pri tvorbe novej právnej úpravy obsahu týchto činností je potrebné mať na zreteli, že účelom týchto činností (v súčasnosti označovaných ako OPČ) je vytváranie podmienok pre realizáciu trestného konania a zároveň, že je to aj poznávací činnosť, ktorá je založená na práci s informáciami a to na ich zbere, získavaní, hodnotení, ukladaní, triedení, analýze a využívaní (bližšie pozri 2. časť príspevku). Aj preto by v novej právnej úprave týchto činností, ktoré sú v prevažnej miere zamerané najmä na odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov bolo

potrebné predefinovať aj obsah súčasných prostriedkov OPČ. Napríklad detailnejšie upraviť vymedzenie „osôb konajúcich v prospech“ ich možnou kategorizáciou. Upustiť od pojmu kriminálne spravodajstvo ako prostriedku OPČ, nakoľko vo väčšine krajín Európskej únie je ponímaný v širšom význame ako u nás a nechápu ho len ako prostriedok, ale ako súbor činností zameraných na poznávanie kriminality. Napríklad kriminálne spravodajstvo vo Veľkej Británii je predstaviteľmi Národného centra pre rozvoj činností polície (NCPE) chápané ako **systém činností policajných služieb od najnižších článkov až po najvyššie riadiace zložky polície, vrátane minimálnych požiadaviek na fungovanie systému a definovania základných informačných zdrojov**. Obdobné chápanie kriminálneho spravodajstva je aj predstaviteľmi Európskej únie a Europolu, ktorí vypracovali Európsky model kriminálneho spravodajstva (ECIM), ktorý mienia zaviesť do policajnej praxe vo všetkých krajinách Európskej únie. Európsky model kriminálneho spravodajstva je chápaný ako štandardizovaný systém práce s informáciami, zberom, spracovávaním, analyzovaním, s následným postupovaním a využívaním informácií. Informácia nie je majetkom policajta ktorý ju získal, ale Policajného zboru, ktorý od neho požaduje získanie tejto informácie a vytvára mu na jej získanie právne, organizačné a materiálne podmienky. Policajt je teda povinný túto informáciu odovzdať predpísaným spôsobom Policajnému zboru a ten s touto informáciou v zmysle platných právnych noriem efektívne nakladať.

Samotná informácia však nebude mať vo väčšine prípadov dostatočnú výpovednú hodnotu a v konečnom dôsledku môže činnosť Policajného zboru len spomaliť. Až súhrn všetkých relevantných informácií k danému trestnému činu, či kriminalite ako celku, a poznanie vzájomných vzťahov a vzťahov k iným relevantným objektom poslúži Policajnému zboru pri plnení jeho úloh. S prihliadnutím na dôležitosť takýchto informácií je potrebné ich tok, spracúvanie a využívanie riadiť a vytvoriť k tomu efektívny systém informačného manažmentu vrátane potrebných predpokladov organizačných, personálnych a materiálnych. Každá získaná informácia by mala prejsť procesom hodnotenia, triedenia, ukladania, zisťovania vzťahov k iným informáciám a objektom a poskytnutia pre potreby adresáta z Policajného zboru, vrátane ich interpretácie, čiže mala by prejsť analýzou.

Európsky model kriminálneho spravodajstva je de facto súbor činností, ktoré sú zamerané na odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov a tiež ako „informačná podpora“ pri poznávaní trestnej činnosti. Nutnosťou je preto vytvoriť jasnú koncepciu informačného manažmentu v procese objasňovania, odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti. Je potrebné vybudovať efektívny zber informácií, informačných tokov, databáz informácií a rozvoj infraštruktúry kriminálnych a strategických analýz.

S predefinovaním niektorých prostriedkov bude v novom všeobecne záväznom právnom predpise zároveň potrebné rozšíriť diapazón prostriedkov o nové prostriedky a metódy získavania informácií. Je to nevyhnutné najmä z dôvodu, že v súčasnosti využívané prostriedky OPČ nedokážu adekvátne reagovať na nové formy a sofistikované spôsoby páchania kriminality, hlavne organizovanej kriminality, „kybernetickej kriminality“ a podobne. Zo strany akademickej odbornej verejnosti, ale aj odborníkov z policajnej praxe priebežne prichádzalo k parciálnym pokusom o zavedenie nových prostriedkov, avšak doposiaľ neboli legislatívne presadené. Vhodné by bolo doplniť novú právnu úpravu aj o podrobnú obsahovú charakteristiku prostriedkov a metód získavania informácií.

4 Analýza prístupu policajnej praxe k novému konceptu kriminálneho spravodajstva

Policajná prax v Slovenskej republike zúžila chápanie a zavedenie európskeho modelu do policajnej praxe len do oblasti informačného toku a koordinácie analytickej činnosti, ktorá bola zabezpečená vytvorením informačného systému ACHERON. Aj keď problémy pozavedení IS ACHERON do praxe v roku 2010 sa v oblasti analytickej činnosti a informačných tokov sčasti odstránili, stav v tejto oblasti je stále neuspokojivý a dlhodobo neutržateľný. V súčasnosti je v Policajnom zbore Slovenskej republiky informačný tok a analytická činnosť organizovaná autonómne, často krát v rámci jednotlivých služieb a útvarov, resp. úradov. Autonómne riadenie a organizácia analytickej činnosti mala za následok, že v Policajnom zbore si jednotlivé úrady a služby vytvorili vlastné informačné systémy a samostatné databázy, v ktorým sústreďujú informácie získané svojou činnosťou, vrátane operatívnych a spravodajských činností. Práve služby Policajného zboru, ktorých hlavnou úlohou je odhaľovanie a objasňovanie trestnej činnosti, ako Národná kriminálna agentúra a Úrad kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru vrátane krajských a okresných odborov kriminálnej polície sa uberali a stále aj uberajú smerom vytvárania autonómnych informačných systémov. Tento prístup má za následok, že vybudované informačné systémy sú úzko zamerané na potreby danej služby, ktorá si ich vytvorila pre individuálny spôsob zberu, triedenia a distribúcie údajov potrebných pre vlastnú špecifickú činnosť. Takto prevádzkované informačné systémy nie sú navzájom kompatibilné, podliehajú individuálnemu spôsobu správy a majú za následok, že získať z nich informácie pre inú službu Policajného zboru je zložité a v niektorých prípadoch až nemožné. Tento stav často krát spôsobuje duplicitu vykonávaných činností a neumožňuje koordináciu operatívnych a spravodajských činností, vrátane analytických činností Policajného zboru. Existujúce autonómne analytické pracoviská na jednotlivých útvaroch a úradoch využívajú často krát rôzne softvérové nástroje, ktorých nekompatibilita neumožňuje automatické spracovanie celej šírky dostupných dát, čo má za následok množstvo manuálnej práce a zdĺhavé a nekomplexné výstupy. Prevádzkované samostatné a nekooperujúce informačné systémy neposkytujú požadovanú efektívnosť a komfort práce, dnes bežný a očakávaný od informačných systémov. Je možné konštatovať, že takáto koexistencia rôznych dátových systémov je neefektívna. Naznačené problémy v oblasti koordinácie operatívnej činnosti vykonávanej Policajným zborom, vrátane organizácie a riadenia analytických činností, do značnej miery odstránilo vybudovanie centrálného analytického pracoviska – Odboru riadenia kriminálnych analýz, ktoré má však pôsobnosť len na útvary spadajúce pod riadenie 1. viceprezidenta PZ. Doposiaľ sa nepodarilo vybudovať centrálné pracovisko pre celý Policajný zbor vrátane Národnej kriminálnej agentúry, ktoré by v konečnom dôsledku zefektívnilo činnosť Policajného zboru ako celku.

Doposiaľ prevládali a stále prevládajú partikulárne záujmy a je malá ochota jednotlivých útvarov vkladať relevantné operatívne, kriminálne a ďalšie informácie do centrálného informačného systému. Častokrát sa to odôvodňuje bezpečnostnými rizikami, možnosťami únikov citlivých informácií aj do kriminálneho prostredia. Stále existuje určitá vzájomná nedôvera jednotlivých služieb a na druhej strane „rivalita“ týchto služieb v oblasti výslednosti.

Policajná prax, ale aj súčasná právna úprava v Slovenskej republike chápe a vymedzuje kriminálne spravodajstvo ako prostriedok operatívno-pátracej činnosti využívaný

v súvislosti s použitím agenta, pričom na tomto úseku plnenie úloh zabezpečujú policajti – legalizanti pod trvalou legendou, dočasnou legendou alebo bez legendy. Kriminálne spravodajstvo je vykonávané len úzkym okruhom policajtov, ktorí sú zaradení na špecializovanom pracovisku – odbore špecializovaných činností Prezídia PZ. Z tohto dôvodu je v Slovenskej republike kriminálne spravodajstvo v policajnej praxi využívané len obmedzeným okruhom policajtov a jeho aplikácia je minimálna. Naopak v tzv. starých krajinách Európskej únie kriminálne spravodajstvo nechápu len ako prostriedok na zavedenie agenta do kriminálneho prostredia, ale ako súbor činností zameraných na poznávanie kriminality. Chápanie kriminálneho spravodajstva je v týchto krajinách oveľa širšie a preto je aj jeho využívanie v policajnej praxi oveľa významnejšie. Napríklad vo Veľkej Británii predstaviteľmi Národného centra pre rozvoj činností polície (NCPE) je kriminálne spravodajstvo chápané ako systém činností policajných služieb od najnižších článkov až po najvyššie riadiace zložky polície, vrátane minimálnych požiadaviek na fungovanie systému a definovania základných informačných zdrojov. Národné centrum pre rozvoj činností polície spracovalo metodiku „Národného modelu kriminálneho spravodajstva“, v ktorej tento model charakterizuje ako operatívne orientovaný prístup k policajnej praxi a označuje ho ako z informácií vychádzajúci praktický systém, ktorý je základom riadenia činností policajných a bezpečnostných zložiek. I z tohto vymedzenia je vidieť, že využívanie kriminálneho spravodajstva vo Veľkej Británii nie je viazané len na malý okruh policajtov – špecialistov, ale na široký okruh policajných a bezpečnostných služieb a je chápaný ako systém práce a riadenia. Obdobné chápanie kriminálneho spravodajstva je aj predstaviteľmi Európskej únie a Europolu, ktorí vypracovali ECIM a ktorý mienia zaviesť do policajnej praxe vo všetkých krajinách Európskej únie. ECIM chápu ako štandardizovaný systém práce s informáciami, s ich zberom, spracovávaním, analyzovaním a s ich využívaním v boji proti kriminalite. ECIM predstavuje de facto súbor činnosti, ktoré sú zamerané na odhaľovanie trestných činov a ich páchatelov a tiež ako „informačná podpora“ pri objasňovaní trestnej činnosti a kontrole kriminality.

Záver

Zodpovední riešitelia v rámci prvej etapy realizácie vedecko-výskumnej úlohy „Národný model kriminálneho spravodajstva“ – VYSK č. 231 riešenej na Akadémii PZ v Bratislave vykonali teoretický výskum vo vzťahu k objektu výskumu, v rámci ktorého analyzovali základné východiská súčasného poznania v oblasti teórie kriminalisticko-bezpečnostných činnosti, legislatívne východiská v oblasti operatívno-pátracej činnosti a kriminálneho spravodajstva a praxeologické východiská, pri ktorých analyzovali prístupy policajnej praxe k novému konceptu kriminálneho spravodajstva. Na základe výsledkov prvej etapy teoretického výskumu je možné formulovať nasledovné závery:

- Kriminálne spravodajstvo je systematická poznávací činnosť, ktorou sa na základe získaných, zozbieraných, ohodnotených a zanalyzovaných informácií súvisiacich s trestnou činnosťou a ich páchateloch prijímajú závery, ktoré sú poskytnuté orgánom činným v trestnom konaní k ďalšiemu procesnému konaniu.
- Kriminálne spravodajstvo je procesnou a cyklickou činnosťou, ktorá obsahovo vychádza z teórie odrazu a informačného cyklu, ktorého obsahom je získavanie indikátorov trestnej činnosti, zber a získavanie doplňujúcich informácií, hodnotenie

informácii a prijímanie logických záverov. Pri kriminálnom spravodajstve však nejde o ideálny informačný cyklus, nakoľko v určitom okamžiku môžu byť vykonávané naraz viaceré činnosti v rôznych etapách tohto procesu, pričom poznávanie sa môže vrátiť aj do predchádzajúcej etapy.

- Pri vykonávaní kriminálneho spravodajstva je potrebné dodržiavať celý rad princípov a zásad a to najmä: princíp ústavnosti, princíp zákonnosti resp. legality, princíp pacta sunt servanda, zásadu efektívnosti, primeranosti a vhodnosti použitia metód, foriem a prostriedkov, zásadu vzájomnej kooperácie, zásadu plánovitosti, zásadu objektívnosti a včasnosti (aktuálnosti), zásadu spravodajskej a operatívnej intuície a zásady erudície, zásadu utajenia resp. konšpirácie, zásadu nevyhnutnej znalosti (need to know).
- Súčasné právne vymedzenie kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike ako prostriedku operatívno-pátracej činnosti nezodpovedá požiadavkám policajnej praxe a je nekompatibilné s odporúčaniami Europolu o zavádzaní európskeho modelu kriminálneho spravodajstva.
- Policajná prax v Slovenskej republike zúžila chápanie a zavádzanie európskeho modelu kriminálneho spravodajstva do praxe len do oblasti informačného toku a koordinácie analytickej činnosti.
- V policajnej praxi v Slovenskej republike doposiaľ stále prevládajú partikulárne záujmy v oblasti spracovávaní a uchovávaní kriminálnych informácií a je malá ochota jednotlivých útvarov Policajného zboru vkladať relevantné kriminálne informácie a ďalšie informácie do centrálného informačného systému, čo je základným predpokladom úspešného boja proti trestnej činnosti.
- Do budúcnosti je pravdepodobne nevyhnutné, aby sa kriminálne spravodajstvo, formálno-právne a obsahovo definovalo vo všeobecne záväznom právnom predpise – zákone. Konkrétne ako a v akom zákone bude odporučené riešiteľmi vedecko-výskumnej úlohy po vykonaní empirickej časti výskumu.

Literatúra

HOLCR, K. *Logika, metodológia a metódy vedeckého poznania*. Bratislava: APZ, 1996. ISBN 80-88751-91-8.

HOLOMEK, J. a T. ŠIMANOVSKÁ. *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2002. ISBN 80-8054-249-X.

FILÁK, A. a V. PORADA. Pojem, obsah a hlavné organizačne taktické formy policejnej bezpečnostnej činnosti. *Policajná teória a prax*, 2006/4, Akadémia Policajného zboru v Bratislave. ISSN 1335-1370.

KOSTÍK, C. *Prognóza vývoja kriminality v SR do roku 2010*. Akadémia PZ v Bratislave, 2007. ISBN 978-80-8054-423-2.

KOHUTIAR, J. *Spravodajská etika*. www.absd.sk

KOUBOVÁ, E. Latentní kriminalita a její výzkumy na světě (Victim Sueveys). *Československá kriminalistika*, č. 4/1991. ISSN 0862-1969.

LÁTAL, I. Príznaková analýza a možnosti jejího užití v policejní praxi. *Kriminalistika*, 1996, roč. XXIX, č. 1. ISSN 1210-9150.

LISON, M. Charakteristika operatívno-pátracej činnosti a spravodajskej činnosti. *Policajná teória a prax*, č. 1/2008. ISSN 1335-1370.

Nariadenie prezidenta PZ č. 13/2012 o analytickej činnosti v oblasti odhaľovania, objasňovania, dokumentovania a vyšetrovania trestnej činnosti.

Návrh Projektu zavedenia Európskeho modelu kriminálneho spravodajstva do PZ.

Návrh zákona o Úrade civilného spravodajstva a Vojenskom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o štátnom spravodajstve a spravodajských službách), KM-OPVA-2015/001214.

NESNÍDAL, J. *Neodvratnosť trestného postihu a operatívne pátraciu činnosť*. Praha: Kriminalistický ústav VB, 1989.

NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-7357-026-2.

PORADA, V. a J. STRAUS. Kriminologická stopa. *Kriminalistika*, č. 3/1999. ISSN 1210-9150.

PJEŠČAK, J. a kol. *Základy kriminalistiky*. Praha: Naše vojsko, 1976.

STIERANKA, J. Odhaľovanie latentnej kriminality a zisťovanie jej páchatelov. In: *Právne aspekty činnosti polície v boji proti kriminalite v európskej dimenzii: zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou, ktorý sa konal dňa 16. mája 2005*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005. ISBN 80-8054-352-6.

STIERANKA, J. Odhaľovanie latentnej kriminality – súčasť operatívnych a spravodajských činností. In: *Stav a možnosti rozvoja operatívnych činností v Policajnóm zbore: zborník z medzinárodného teoreticko-praktického seminára konaného dňa 8. decembra 2005 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave*. Katedra kriminálnej polície Akadémie PZ, 2005. ISBN 80-8054-370-4.

STIERANKA, J. *Základy spravodajskej činnosti*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2008. ISBN 978-80-8054-443-0.

ZRÚN, M. a L. ŘEHOŘOVÁ. *Úvod do zpravodajství*. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-252-2.

Zákon č. 171/1993 Z. z., o Policajnóm zbore, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 166/2003 Z. z., o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním).

Zákon č. 652/2004 Z. z., o orgánoch štátnej správy v colníctve a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 4/2001 Z. z., o Zbore väzenskej a justičnej stráže, v znení neskorších predpisov.